

TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİNDE YOLSUZLUĞUN İÇSELLEŞTİRİLMESİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

(Yapı-Birey Merkezli Yaklaşımlar)

Sociological Analysis of Corruption's Internalization Process at
Public Administration in Turkey

(Structure-Individual Centered Approaches)

Mahmut CENGİZ*

Mehmet KUL**

Özet

Yolsuzluk suçları ile ilgili en büyük tehlike, yolsuzluktan elde edilen gelirin bireyde içselleştirilmesinin bir sonucu olarak meşrulaştırılmasıdır. Birey için yeni bir sosyalizasyon süreci anlamına da gelen içselleştirmenin sonucunda, kişinin kendini suçlu olarak görmemesi yolsuzluk suçlarının artmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada, kamu yönetiminde yolsuzluğun içselleştirilmesi sürecine etki eden faktörler sosyoloji teorileri çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Kamu yönetiminin işlevselliğini yitirerek yolsuzluklar için uygun bir zemin hazırlamasında Fonksiyonalist Teori ve bireyin aktif eyleminin yeniden üretilerek içselleştirme ile sonuçlanması süreci "Sembolik Etkileşimcilik ve Fenomonoloji" teorileri ışığında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, yolsuzluğun içselleştirilmesi eyleminin yapı-birey merkezli teorilerin birlikte kullanılmasıyla açıklanabileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk, İçselleştirme, Kamu Yönetimi, Sosyoloji Teorileri.

Abstract

The enormous danger for corruption crimes is that illicit advantages obtained from corruption is legitimized as a result of internalization process. The fact that individuals do not see

* Emniyet Amiri, Doktora Öğrencisi, American University at Washington D.C., mahmutcengiz96@yahoo.com

** Emniyet Amiri, mehmetkul1997@yahoo.com

PBD, 10 (3) 2008, ss.55-76

themselves as criminals due to the internalization process, which also has the meaning of resocialization, leads to increase of the corruption cases. This study focuses on the factors which affect the corruption's internalization process at the public administration using 'structure' and 'individual' based sociology theories. While 'Functionalist' theory explains how public administration loses its functionality and becomes an eligible atmosphere for corruption, 'Symbolic Interactionism' and 'Phenomenology' theories analyze the internalization process of the individuals' action which occurs reproductively. As a result, it is concluded that the internalization of corruption action can be explained by using 'structure-individual centered approaches'.

Key Words: Corruption, Internalization, Public Administration, Sociology Theories.

Giriş

Son yıllarda ekonomi ve politikaların liberalleşmesi, dünya üzerinde bilgi, sermaye ve insanların artan bir şekilde hızlı yer değiştirmesi toplumları yeniden şekillendirmiştir. Olumlu etkileri görülen bu değişim ve gelişim, aynı zamanda yeni problemlerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Kapitalizmin yoğun etkisiyle, zengin olma insanların önüne ulaşılması gereken zorunlu bir hedef olarak konulmuştur. Kişisel çıkarın ön plana çıkarılmasının sonucu olarak yeni fırsatlar yakalanmaya çalışılırken, çoğu zaman çerçeve dışına çıkılmaktadır (Johnston, 2006: 2).

Yolsuzluk suçları en çok işlenen suç türü haline gelmiştir. Tüm dünya ülkelerinde artış trendine giren yolsuzluk, ülkelerin gelişmelerinde en büyük engellerden biri olarak kabul edilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülke kategorisindeki Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde, zengin olma fırsatı çoğu zaman yolsuzluğa bulaşarak elde edilmeye çalışılmaktadır. Bu ülkelerdeki devrik liderlerin sahip oldukları mal varlıkları dikkat çekecek düzeydedir. Örneğin 1997 yılında ölen devrik Kongo lideri Mobutu'nun mal varlığı 13 milyon dolar iken ülkedeki kişi başına düşen milli gelir 127 dolar ve 2006 yılında ölen devrik Şili lideri Pinochet'in mal varlığı 27 milyon dolar iken ülkede kişi başına düşen milli gelir 1302 dolar civarındaydı (Garrard ve Newell, 2006:178).

Dünyada kamu yönetimindeki yolsuzluğun tanımı birçok şekilde yapılmakta, fakat her birisi belirli bir yönünü eksik bırakmaktadır. Tanımlardan biri ve en yaygın olanı yolsuzluğu, kamu görevlilerinin kendilerine kişisel çıkar sağlamak amacıyla, kamusal güçlerini kötüye

kullanmaları olarak tanımlamaktadır (Bruce, 2001:16). Buna göre, kamu görevlileri kamu tarafından kendilerine verilmiş varsayılan yetkilerini, kendi kişisel çıkarlarına hizmet etmek gayesiyle yasal yolların, tanımlanmış görev alanlarının dışına çıkarak kullandıklarında yolsuzluk suçu ile karşı karşıya kalınmaktadır (Rose-Ackerman, 1999).

Türkiye de yolsuzluğun artma eğilimi gösterdiği ülkeler arasında yer almaktadır. Yönetim alanında en fazla dikkat çeken tehdit, kamu yönetimindeki yolsuzlukların artmasına paralel olarak halkın bu suçun bir parçası haline gelmesi ve kamu yöneticilerince suçun bir hak olarak görülmesine çanak tutmasıdır. Ancak bu konuda yapılan çalışmalar, Türk ve dünya literatüründe hemen hiç yok gibidir. Konuyla ilgili çalışmalar, genellikle hukuki ya da mevcut durumu ortaya koymaya yönelik tanımlama şeklindedir. Bu çalışmada yolsuzluğun içselleştirilmesine etki eden faktörler, sosyolojik bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Yapı-birey temelli teorilerin kullanıldığı çalışmada, ‘Fonksiyonalizm’, ‘Sembolik Etkileşimcilik’ ve ‘Fenomenoloji’ teorilerinin önermeleri esas alınmıştır.

Yolsuzluk eyleminin içselleştirilmesinden, kamu görevlisinin elde ettiği avantajı veya menfaati hakkı olarak görmesi, kendine ait yapması, bunu kendi iç dünyasında bir takım faktörlerin etkisiyle meşrulaştırması veya normalleştirilmesi kast edilmektedir. Öte yandan, kamu yönetimindeki Weberyen bürokrasi modeli, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de tartışlagelmektedir. Bu çerçevede, ‘kamu yönetimi’ veya ‘kamu yöneticisi’ kavramları, genel bir örgütü veya tüm kamu kurumlarını kapsayacak şekilde ele alınmamıştır. Bu kavramlar ile ilgili yapılan değerlendirmeler, 2000, 2001, 2005 ve 2006 yıllarında yolsuzluk suçuna karışan yaklaşık 50 kamu yöneticisiyle yapılan **görüşmelerden** elde edilen sonuçlara göre ele alınmıştır.

1. Türkiye’de Yolsuzluk Sorunsalında İçselleştirilmenin Yeri

Türkiye’de yolsuzluk dikkat çekici bir noktaya gelmiştir. 2000’li yıllarda yolsuzlukla mücadele çalışmaları kapsamında yürütülen operasyonlarda, devletin sadece batık bankalardan 45 milyar dolar zarara uğrattığı, bu paraların operasyon öncesi bankaların içi boşaltılarak birkaç kişinin cebine gittiği ortaya çıkarılmıştır (Cengiz, 2005).

Türkiye’de yaygın olarak başvuru rüşvet ve yolsuzluk; işlem maliyetlerini ve belirsizliği artırmakta, uzun dönemli yerli ve yabancı yatırımlarını caydırmakta, bölgesel ve kamusal öncelikleri ve teknoloji seçimini olumsuz etkilemekte, firmaları kayıt dışına veya yeraltına

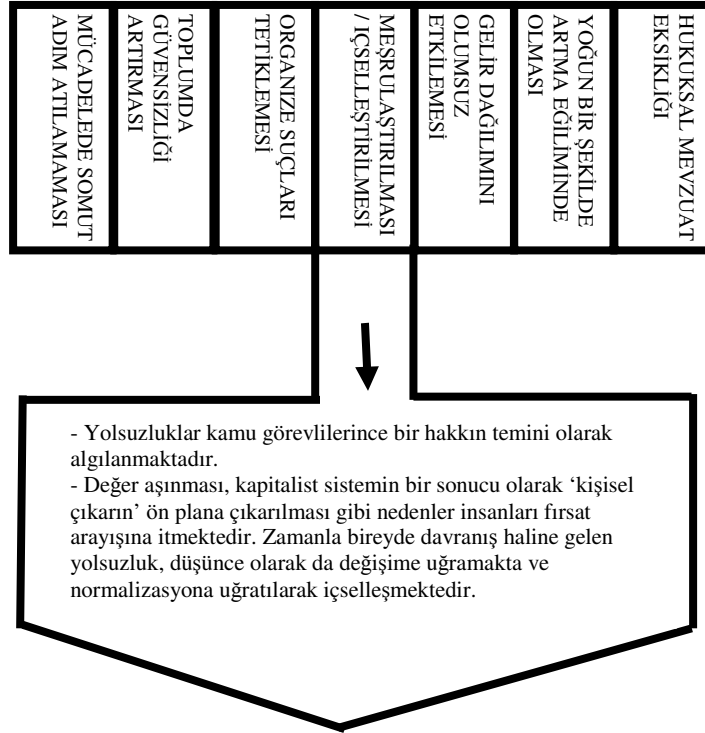
yöneltmekte, dürüst çalışan kişi ve firmalar için ilave vergi sonucunu doğurmakta, devlete, yargıya, yasamaya ve yürütmeye olan güveni sarsmakta, topluma, kurumlara, kişilere ve ekonomiye zarar vermektedir (Yetim, 2000:333).

1996 yılında “Uluslararası Şeffaflık Örgütü” tarafından yapılan en çok yolsuzluğun olduğu ülkeler sıralamasında Türkiye; Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Tayland gibi yolsuzluk suçlarının yaygın olması ile bilinen ülkelerden bile önce yer almıştır (Aktan, 1999:76).

Ankara Ticaret Odası (2000) tarafından yapılan ‘Kaçak Türkiye’ çalışmasında;

- Türkiye’de her beş kişiden biri gecekonduda oturmaktadır. Diğer bir deyişle, gasp edilmiş devlet arazisi üzerine ikametini bina etmiştir.
- 150 bin aile kaçak elektrik kullanırken Türkiye genelinde kaçak elektrik kullanım oranı %23,5’dir.
- Yatırıma ayrılan her üç liranın bir lirası rüşvet ve yolsuzluğa gitmektedir.
- Bu güne kadar yarım kalmış yatırımlara 130 milyar dolar para harcanmıştır. Bunların bitirilebilmesi için 335 milyar dolar gerekmektedir.

Huntington (1968:245)’a göre, her ne kadar yolsuzluk toplumdaki şiddet olgusuna göre tercih edilebilir kabul edilse de, neden olduğu sonuçların ağırlığı ölçüsünde üzerinde durulmayı gerektirir. Sadece rüşvet algısının ötesinde, tarihsel, kültürel ve politik geçmişi gibi boyutları da yolsuzluk probleminin önemli kısımlarını oluşturur. Türkiye’de kamu yönetiminde yolsuzluk sorunsalında birçok problemin varlığından söz edilebilir:

Şekil 1: Türkiye’de Kamu Yönetiminde Yolsuzluk Sorunsalı

Ülke gündeminde sık sık yer almasına ve 1990’lı yıllardan itibaren artan bir şekilde birçok üst düzey kamu yöneticisi hakkında yolsuzluk iddiaları bulunmasına karşın, mücadelede gerçekçi adımlar atılmadığı görülmektedir. Son 20 yılda hakkında yolsuzluk suçundan işlem yapılan üst düzey yönetici sayısı, hemen hiç yok gibidir. Özellikle yolsuzluklarla mücadelede özel bir kanunun bulunmaması, gerektiği gibi mücadele edilemediğinin göstergesidir. Suçla mücadelede özerk bir kanuna sahip olmanın önemi tartışılmazdır; çünkü 1990’lı yılların sonunda çıkarılan “Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu” ile birlikte yoğun bir mücadele süreci başlatılmış ve birçok mafya tipi suç örgütü etkisiz hale getirilmiştir. Özel bir kanuna sahip olma, mücadelede önemli bir kırılma noktası oluşturmuştur.

Yolsuzlukların arttığı ülkelerde, toplumun birbirine karşı olan güveninde de (social trust) olumsuz etkiler olmaktadır. Genellikle kişisel çıkarın ön plana çıkarıldığı durumlarda, toplumsal değerler hiçe

sayılmaktadır. Kişilerdeki sorumluluk bilinci eksikliği, suç ve suçluluk için uygun zemin hazırlamakta ve örneğin tanıklık mekanizması çalıştırılmamaktadır.

Özellikle kamu yöneticileriyle yakın ilişki kurarak faaliyetleri için uygun zemin hazırlamaya çalışan organize suç örgütleri, rüşvet yoluyla bunu gerçekleştirmektedir. Örneğin son yıllarda ülkenin yönetim şeklinin 'mafyaokrasi' olarak tanımlandığı Rusya'da, organize suç örgütlerinin tüm dünya ülkeleri için korkulu rüya haline gelme sürecinde, ülkede yerleşik hale gelen yolsuzluğun önemli etkisinin olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye için de benzer durumun olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, yolsuzluğun artması ile birlikte mafya tipi yapılanmanın da arttığı ortaya konulmaktadır. Kaçakçılık ve Organize Suçlar raporuna (2007) göre, 2000 yılından itibaren organize suç örgütleriyle bağlantısı deşifre edilen 407 kamu görevlisi hakkında işlem yapılmıştır.

Öte yandan yolsuzluk, kişi başına düşen milli gelir bakımından da gruplar arasında uçurumun oluşmasına neden olmaktadır. Örneğin Nijerya'da milli gelirin %78'i %12'lik bir kesim tarafından kullanılırken, geriye kalan %22'lik kısmı %88'i tarafından kullanılmaktadır. Aradaki uçurumun bu denli açılmasında yaygın olan rüşvet önemli bir faktördür. 1964 yılından itibaren ülke petrolünden 400 milyar doların üzerinde gelir rüşvet yoluyla belirli kişilerin cebine gitmiştir (Olaleye-Oruene, 1996:235). Türkiye'de de gruplar arasında uçurumun artmasında yolsuzluk önemli etkenlerden biridir. Örneğin bir batık banka operasyonunda, yapılan yolsuzluğun değeri 30 milyar dolar civarındadır. Kanunlar çerçevesinde TMSF aracılığıyla bunun sadece üçte biri tahsil edilebilmiştir. Türk ekonomisi üzerinde büyük bir yük haline gelen IMF'ye olan borcun bu miktarın bir kaç katı olduğu düşünüldüğünde, yolsuzluğun gelir dağılımını olumsuz etkilemede ne kadar etkin bir araç olduğu görülmektedir.

Türkiye'de gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen, sosyal yaşamı olumsuz yönde etkileyen ve gün geçtikçe artma ve yayılma özelliği gösteren kamu yönetimindeki yolsuzluk riskinin toplum tarafından rutin bir eylem olarak kabul edildiği ve içselleştirildiği görülmektedir. Yolsuzluk sorunsalında yolsuzluğun bir hak olarak görülmesi, rüşvet almanın meşrulaştırılması ve normalizasyona uğratılması ön plana çıkmaktadır. Yolsuzluğa bulaşan suçluların, suçlarını itiraf ederek durumu kabullendikleri ender görülen durumlardandır. Dünyada birçok liderin, yolsuzluklara bulaştıkları bilinmesine ve hatta ispatlanmasına karşın, kendilerince bunun ifşa edilmediği, aksine bir hakkın temini olarak alındığı dile getirilmektedir.

Yolsuzluğun gelişmesi, bir dizi davranışsal normları içselleştiren yönetsel bir sınıfın ortaya çıkmasına neden olur. Oluşturulan özel alt kültür, yönetsel yolsuzluğa bulaşma konusunda bir bedel ödemeyi gerektiren ahlaki değerlerin değişmesine ve zamanla yolsuzluğa bulaşmayı doğal kabul eder bir hale bürünmesine neden olur. Yönetsel yozlaşmadaki sosyalizasyon, yolsuzluğun yapılması sürecindeki tüm bozulmuş değerlerin içselleştirilmesine neden olur. Örneğin işadamları sürekli olarak kamu görevlileri ile olan dostluklarından bahsederken, gerçekte iki taraf arasında yolsuzluğa göz yuman bir anlayışın oluşmasını kast ederler (Porta ve Vanucci 1999: 90).

İçselleştirme eyleminde birçok etken ön plana çıkmaktadır. Kamu yönetiminin disfonksiyonel olması veya gizli işlev (*latent function*) üstlenmesi (Merton, 1968), modernite dönemiyle birlikte gelenekselliğin yitilmesi ve toplumda değer karmaşası yaşanması (Giddens, 1991), ‘kişisel çıkarı’ dayalı bireysel tercihlerin kapitalist sisteme göre şekillenen yaşam dünyasında akılsallaştırılması (Habermas, 1987), kişilerde davranış haline gelen yolsuzluk davranışının bilişsel çelişkilerden kurtulmak isteyen bireyce, düşünce yapısında da yorum sürecinden geçirilerek normalleştirilmesi (Festinger, 1957), yolsuzluğun zaman ve mekan içerisinde dönüşümsellik göstererek tekraren yerine getirilmesi oranında var olarak yapılaştırılması (Giddens, 1984), nesnel şartlar altında oluşturulan yolsuzluğun, oluşum şartlarının değişmesinden sonra bile devam etme eğiliminde olan kazanılmış devamlı bir algılaşma, düşünce ve eylem şemaları sistemi olan habitus oluşturması (Bourdieu, 1977) ve yolsuzluk eyleminde bulunacak kamu yöneticisinin bir hakkın uygulanmasından etkilenen herkes kabul ettiği takdirde bir hareketi yapma veya yaptırma hakkına sahip olacağı (Coleman, 1990) düşünüldüğünde, halkın yolsuzlukların oluşmasında aktif rol üstlenmesi gibi etkenler ön plana çıkmaktadır.

Kamu yönetimindeki disfonksiyonlülte, sosyal değışimlere kamu yönetimindeki gelişimin eşlik edemediğı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Politik çürüme olarak adlandırılan bu ortamda, kamu yöneticileri sistemin işlerliğini kaybetmesinden doğacak boşluğu kendi takdir yetkilerini kullanarak doldurmaktadırlar. Takdir yetkisi çoğı zaman, daha önceden belirlenen hukuksal çerçeve dışında kullanılmaktadır (Huntington’dan akt. Robert ve Hite, 2000:151). Türkiye’de son yıllarda hantal devlet bürokrasisi ve kamu yönetiminin dolaylı olarak kanunsuz uygulamalara uygun zemin hazırlayarak gizil (latent) işlev üstlendiğı en çok tartışılan konular arasındadır. Bu ortamda, kamu yöneticilerinin zaman zaman kamu yönetim sisteminin işlerliğinin artırılması adına kendi takdir

yetkilerini kullanmaları ve yaptıklarının karşılığını rüşvet yoluyla daha fazla gelire sahip olmada görmeleri, içselleştirme sürecinde önemli bir ayağı oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, yolsuzluk suçunun bir hakkın temini olarak görülmesi ve içselleştirilmesi süreci, yolsuzluk sorunsalında özellikle üzerinde durulması gereken konulardan biridir; çünkü bu süreçte toplumsal imgelem yeniden şekillenmekte ve bir sosyal gerçeklik (Durkheim, 1964) haline gelen yolsuzluk suçlarında artış devam etmektedir.

2. Yapı-Birey Temelli Sosyoloji Teorilerine Göre Yolsuzluğun İçselleştirilmesi

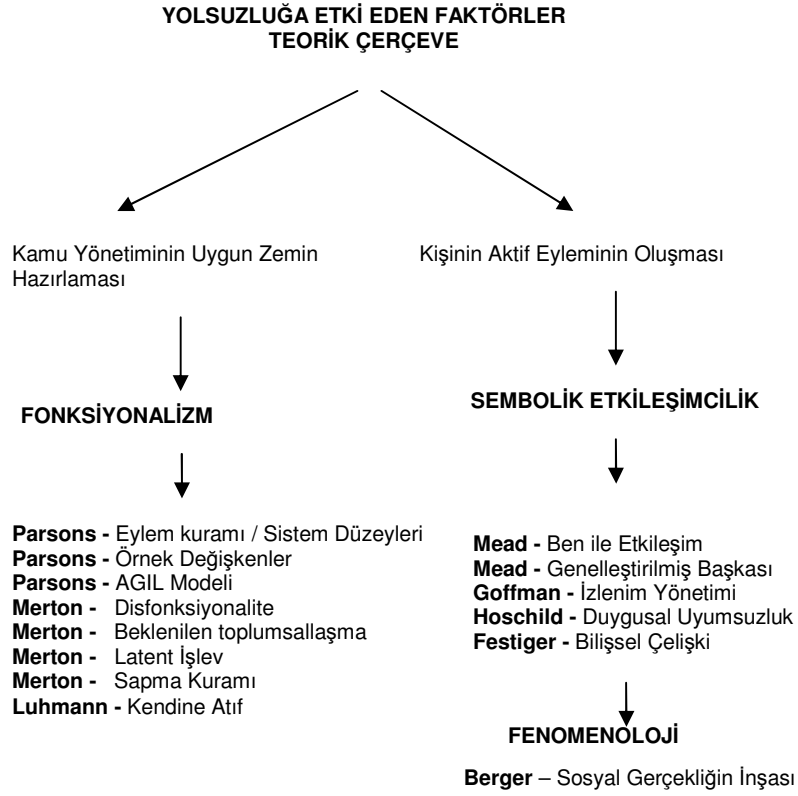
Toplumsal değişim ve gelişimleri açıklamakta güncelliğini koruyamamakla eleştirilen sosyoloji kuramları, yerini birey ve yapı üzerine birliktelik kazandırılarak çalışma yapılan yeni kuramlara bırakmıştır. Giddens (1984)'a göre, sosyolojinin inceleme alanı, bireysel aktörün deneyimi veya toplumsal bütünlüğün mevcut herhangi bir şekli olmayıp, gerçekte mekan ve zaman içerisinde sıralanmış toplumsal uygulamalardır.

Sosyolojide yapı merkezli teorilerin tamamı, toplumu bir bütün olarak ele alıp incelemesine rağmen yapısalcı teorisyenler birbirinden farklı unsurları merkezi konuma alarak toplumsal çözümlemeler yapmıştır. Marx yapı olarak 'ekonomiyi' temele koyarken, Durkheim 'işbölümü ve uzmanlaşmayı' esas almış, Weber 'dini', Levi-Strauss ve Saussure ise 'dili' yapı olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte 'eylem merkezli' teori geliştirenler ise (Wallace ve Wolf, 2004) 'yapının' deli gömleği olduğunu belirtmiş ve her şeyin 'yapı' bağlamında çözülemeyeceğini; toplumun insan eylemlerine bakarak anlaşılabilceğini ileri sürmüştür. Sosyolojik analizdeki bu kutuplaşma postmodernistlerin elinde 'toplumsalın sonunun geldiği' (Baudrillard, 2005) argümanına dönüşmüştür. Bunun sonucunda 'sosyolojinin neliği' yeniden tartışmaya açılmıştır. Aslında bu tartışmalar sosyolojinin etkinliğini ve kendisine gelmesini de sağlamış, Bourdieu, Elias, Tourine ve Giddens tarafından hem makro hem de mikro çözümlemelerin birleştirildiği teoriler üretilmiştir.

Yolsuzluğun içselleştirilmesine etki eden faktörler, genellikle alınan rüşveti farklı değerlendirmelerde bulunularak normalleştiren kişinin aktif eylemini ve yolsuzluklara uygun zemin hazırlayan kamu yönetiminin işlevselliğinin yetersizliğini ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle yapılan

çalışmada, kamu yönetiminin dolaylı olarak üstlendiği rolü ortaya koymada “Fonksiyonalist” teori, kişinin aktif eyleminin oluşmasında yaşanan süreci tanımlamada da “Sembolik Etkileşimcilik” ve “Fenomenoloji” gibi birey temelli teorilerden faydalanılmıştır.

Şekil 2: Teorik Çerçeve

2.1. Fonksiyonalizm ve Yolsuzluğun İçselleştirilmesi

Fonksiyonalizmde toplum, hiçbir kısmının bütünden ayrı olarak anlaşılamayacağı ve birbirleri ile ilişkili kısımlardan oluşan bir sistemdir. Herhangi bir kısımdaki değişim, sistemin diğer kısımlarında bir miktar dengesizliğe ve bir ölçüde de bir bütün olarak sistemin yeniden

düzenlenmesine yol açar (Theodorson'dan akt. Wallace ve Wolf, 2004). Türkiye'de kamu yönetiminde yolsuzlukta da önemli ölçüde değişiklikler yaşanmakta ve bu kamu yönetimi anlayışının yeniden düzenlenmesine neden olmaktadır. Örneğin sistemdeki hantallaşma nedeniyle kamu yönetimi işlevselliğini yitirmekte ve oluşan boşluğun kamu görevlilerinin çoğu zaman kendi haklarını ve kişisel çıkarlarını da göz ardı etmeyen yanlış takdir yetkisi kullanımına yol açmaktadır.

Parsons (1978)' in toplumların nasıl yapılandığı ve uyumlu hareket ettiğine ilişkin genel eylem kuramı dört sistem içermektedir: *Kültürel Sistem* düzeyinde toplumsallaşma üzerinde durduğundan paylaşılan değerlere vurgu yapar. Toplumun değerleri bireylerce içselleştirildiğinde toplumsallaşma olur ve toplumsallaşma toplumsal denetimi sağlamada bütünleştirici bir rol üstlenir. *Toplumsal Sistem* düzeyinde rol etkileşimi üzerinde durur. Toplumsal sistem birbirleri ile etkileşen aktörlerden oluşur; bu aktörler en yüksek derecede tatmin olma eğilimi ile güdülenmiş olup, kültürel olarak yapılanmış olan ve paylaşılan simgeler sistemi tarafından tanımlanmış esaslara göre, içinde buldukları durumla ve birbirleri ile etkileşirler. *Kişilik Sistem* düzeyinde, münferit aktör olan kişiye vurgu yapar. İnsanların kendi çıkarlarına göre veya kazancı artırma amacı ile hareket ettiklerini savunan tatmin olma güdüsü üzerinde durur. *Davranışsal Organizma* düzeyinde ise, temel birim olarak biyolojik anlamda insanı ele alır ve insanın fiziksel becerisinin eylemin oluşmasında etkin olduğunu vurgular.

Kamu yönetiminde yolsuzluk ile ilgili kültürel bir gelenek (paylaşılan değer) oluşmuştur. Yolsuzluk yerleşik hale geldiği için paylaşılan bir değer olabilmekte ve kişilerin üzerinde yolsuzluğa bulaşma bir baskı unsuru (kültürel sistem) haline gelebilmektedir. Öte yandan Türkiye'de kamu yönetiminde yolsuzluğun normatif bir beklenti haline geldiği görülmektedir. Örneğin yeni mesleğe giren ve pazar yerlerinde denetim görevini yerine getiren bir görevli parasını ödemediği bir bardak çay bile içmezken zamanla çay-sigara-yemek-para haline rol etkileşimi (toplumsal sistem) sonucunda itilmektedir; çünkü beraber çalıştığı arkadaşlarının yaklaşımları bir model haline gelebilmektedir. Yolsuzlukta temel hedef motif, kazancı artırma (kişilik sistemi) güdüsüdür. Yolsuzluktan gelen kazanç ile birlikte, kişinin yaşam standardı da yükselmekte ve kişi standardı korumak için aldığı rüşveti gelirin de değişmez bir parçası haline getirmektedir. Yolsuzluk suçlarında kullanılan teknikler her geçen gün daha da girift hale gelmekte ve tespiti için yapılan çalışmalar çoğu zaman ispatlanamamakla sonuçlanmaktadır. Burada yolsuzluk eyleminde

bulunanların fiziksel becerilerini (davranışsal organizma) gerekenin üzerinde gösterdikleri görülmektedir.

Parsons (1951), örnek değişkenleri geleneksel ve modern olmak üzere iki başlık altında toplar:

Geleneksel (Anlamlı)	Modern (Vasıtalı)
- Doğuştan gelen nitelik (Yolsuzluk)	- Başarı
- Yaygınlık (Yolsuzluk)	- Özgüllük
- Duygusalılık (Yolsuzluk)	- Duygusal tarafsızlık
- Özellik (Yolsuzluk)	- Evrensellik

Doğuştan gelen nitelik anlayışının ön plana çıktığı geleneksel toplumlarda, akrabalık veya tanıdık ilişkileri daha baskındır. *Başarı* kriteri modern toplumlarda daha sıklıkla dikkate alınmaktadır. Örneğin kişinin geçmişte yapmış olduğu işlerin kalitesi ona yükselme fırsatı sunar. *Yaygınlık/Özgüllük* kriterinde kişiler arasındaki karşılıklı ilişkiler üzerinde durulur. Örneğin yaygın olan ilişkilerde kişilerde beklenti daha fazladır. *Özgüllük* ilişkisine doktor-hasta ilişkisi örnek verilebilir. Doktor parası için hastasına bakar ve arada yakın ilişki oluşmadığından, herhangi bir beklenti içerisine girilmez. *Duygusalılık/Duygusal tarafsızlıkta*, aktörün ilişkiden duygusal yönden bir tatmin bekleyip beklememesi üzerinde durulur. İki arkadaş arasında duygusal bir bağ oluşursa, karşılıklı beklentiler de buna paralel olarak değişir. *Özellik/Evrensellikte*, yapılan uygulamaların evrensellik ölçülerinde veya özel kurallar çerçevesinde olup olmadığına vurgu yapılır.

Türkiye’de kamu yönetiminin işlevselliğini yitirerek yolsuzluklar için uygun zemin hazırlamasında, geleneksel yapının korunması etkili olmaktadır. Patronaj ilişkilerin (*doğuştan gelen nitelik*) etkisiyle, çoğu zaman memur alımları veya yapılan sınavlarda akraba-tanıdık ilişkileri önemli bir kriter haline gelebilmektedir. Bununla birlikte yapılan işlerde de bu ilişkiler (*yaygınlık*) baskın olabilmektedir. Örneğin yakın bir akrabasının işinin yapılmasında, daha önce sahip olunan yaygın ilişkinin sonucu olarak, öncelik verme sırasında kriter değişebilmektedir. Öte yandan yakın ilişkiler arada duygusal (*duygusalılık*) bir bağ oluşturduğundan, bir baskı aracı haline gelmektedir. Son olarak, kamu yönetiminde görülen aksamada kişisel yaklaşımlar (*özellik*)

sergilenmektedir. Özel yaklaşımların sonucu olarak, takdir yetkisinin kullanımında çoğu zaman kötüye kullanımlar görülebilmektedir.

AGIL olarak bilinen dört-işlevli örnek çerçeve (*uyum, amaca yönelme, bütünleşme ve örneğin korunması*) eylem sistemlerinin gelişmek ve devam edebilmek için çözmesi gereken temel sorunları ifade eder. *Uyum (Adaptation)* bölümünde toplumsal kurumların işlevselliğinin önemine vurgu yapar. *Toplumsal kurumlar*, toplumsal ihtiyaçları veya işlevleri tatmin edecek ve toplumsal sistem arzularını karşılamaya yardımcı olacak birbirleri ile ilişkili toplumsal normlar ve roller sistemleridir (Parsons'dan akt. Wallace ve Wolf, 2004). Tanıma göre, kamu düzeni toplumsal kurumlardan biri olarak kabul edilebilir. Türkiye'de kamu düzenini sağlamakla görevli kamu yönetiminin toplumsal dengeyi sağlamada uyum eksikliği yaşadığı ve modern yönetim anlayışından uzak olduğu görülmektedir.

Amaca yönelme (Goal attainment), sistem amaçlarına erişmek için sistemin kaynak ve enerjilerini seferber etmek ve bunlar arasındaki öncelikleri belirlemek demektir (Wallace ve Wolf, 2004:47). Türkiye'de kamu yönetiminde *dengenin ve işlevselliğin* sağlanamamasında *amaca yönelme* işlemi gerektiği şekilde yerine getirilememektedir. Yolsuzluğa bulaşmış kamu yöneticileri, kaynakların kullanımında çoğu zaman kurumsal gerekliliğin aksine kişisel çıkarlarını ön plana çıkarmaktadırlar.

Bütünleşmeden sistemi işler durumda tutabilmek için, sistem içinde çeşitli aktörler veya birimler arasındaki ilişkileri koordine etmek, düzeltmek ve düzenlemek ihtiyacı kastedilir (Wallace ve Wolf, 2004: 47-48). Kamu yönetiminde yolsuzluğun her geçen gün artması, yolsuzluğu önlemek için konulan yasa veya yönetmeliklerin yaptırım gücünün sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır; çünkü kişiler yasaların varlığına rağmen bu suçu işlemektedir. Öte yandan *bütünleşmeyi* sağlayan yaptırım gücünün yerine getirilmesinde, bir diğer unsur da müfettiş/denetimcilerin varlığıdır. Türkiye'de 23.000'in üzerinde müfettiş/denetimci olmasına karşın, bunlar tarafından tespit edilen yolsuzluk olayları çok düşük düzeydedir.

Gizli örnek koruma-gerilim yönetimi (latent pattern maintenance-tension management), iki basamaktan oluşur: birincisi, sistem içindeki aktörlerin, sistemdeki rollerini yerine getirmelerini veya değer örneğini korumalarını sağlayacak kadar güdülenmiş olmaları ihtiyacı; ikincisi, aile, din, medya ve eğitimidir. Burada üzerinde durulması gereken nokta değerlere ahlaksal bağlılıktır (Wallace ve Wolf, 2004:48). Kapitalist sistem üzerinde tartışılan konulardan biri insanları *yabancılaştırdığı*

(alienation) ve sosyal ilişkilere zarar verdiği yönündedir. Mills (1951), yabancılaşmanın bir sonucu olarak, kişilerde işe karşı yabancılaşma olduğu, insanların daha fazla eğlence sektörüne yöneldikleri, bunun kişilerde derin ortak değerler üretmeyen sentetik heyecan ürettiği, geleneksel değerlerin yitirilerek merkezileşen bir yapı ile devamlı olarak tedirginlik içinde olan insanların etkilenmeye çok yatkın bir ortam oluşturulduğunu söyler. Türkiye’de de benzer bir durumun yaşandığı söylenebilir. Yolsuzlukların artmasını tetikleyen sosyal güvensizlik her geçen gün artmakta ve doğru olanın ne/kime göre doğru olduğu konusunda değer karmaşası yaşanmaktadır. Birilerine göre kamu yöneticisinin küçük bir hediye alması yolsuzluk olarak değerlendirilirken, bir başkasına göre sadece para alındığında bu yolsuzluk olarak kabul edilmektedir.

Öte yandan iç gerilimi düzenleyen, aile, medya ve eğitim gibi kurumlar da en çok tartışılan kurumlar arasındadır. Okullarda yaşanan şiddet olayları veya uyuşturucu kullanımı tartışmalarının ön plana çıkması, Türkiye’de eğitim sisteminin sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır. Vahşi kapitalizmin simgesi olarak görülen medya, iç gerilimi düzenleme görevinin aksine, toplumsal değerleri hiçe sayan birçok programa yer vermektedir. Sonuç olarak bunlardan kamu yönetiminin de etkilendiğini söylemek mümkündür.

Şekil 3: Parsons'ın AGİL Modeline Göre, Kamu Yönetiminin İşlevselliğini ve Dengesini Kaybetmesi

<p><i>Uyum / Adaptation</i></p> <p>- Kamu yönetiminin toplumsal gelişmelere ayak uyduramaması, zamanla hantal bir hale bürünerek işlevselliğini yitirmesi</p>	<p><i>Amaca Yönelme / Goal attainment</i></p> <p>- Kaynakların kullanımında kurumsal gerekliliğin aksine, kişisel çıkarların gözetilmesi</p>
<p><i>Gizli Örnek Koruma-Gerilim Yönetimi/ Laten pattern maintenance – tension management)</i></p> <p>- Kamu yöneticilerinin yaptıkları işin çerçevesine bağlı kalmaları konusunda güdülenme eksikliği yaşamaları</p> <p>- Eğitim, aile ve medya gibi kurumlarda kalitenin/işlevselliğin sorgulanması</p> <p>- Yabancılaşmanın da etkisiyle değer kaybına uğranması ve ahlaksal değerlerin tartışılır hale gelmesi</p>	<p><i>Bütünleşme / Integration</i></p> <p>- Bütünleşmeyi düzenleyen yasaların yetersizliği,</p> <p>- Özel bir “Yolsuzlukla Mücadele Yasası”nın bulunmaması</p> <p>- Yaptırım gücünü sağlayan denetim mekanizmasının yetersizliği</p>

Merton (1968:105)'ın *bozuk işlev* önermesi iki yaklaşımı içerir: birincisi; bir işlemin sistemin uyumunu ve düzenini bozan sonuçları olabileceğidir. İkincisi ise, sonuçların kimin için olduğuna göre

değişebileceğidir. Bürokratik örgütlenme, genellikle yeteneğin daha iyi kullanılmasını ve çevre şartlarına daha etkili karşılıklar verilmesini sağladığı için, sanayileşmiş toplumlar için bürokrasi işlevsel bir kurum olarak görülmektedir. Ancak bürokratik kurallara sıkı sıkıya bağlı kalma durumunda, sapmalar yaşanabilecektir. Türkiye örneğinde *bozuk işlev* değerlendirildiğinde, kamu yönetiminin bürokratik yapısından kaynaklanan birçok sorunla karşılaştığı söylenebilir. Örneğin, duruma göre turistik bir bölgeye otel açılması uzun zaman alabilmekte ve birçok farklı makamın imzasını gerektirmektedir. Bu durumda, süre kısaltmak için kamu yöneticileri takdir yetkisini kullanmaya zorlanmakta ve ortaya yolsuzluk içeren eylemler çıkabilmektedir.

Merton (1968), insanın kendisine ait olmayan grup değerlerinin olumlu yöneliminin işlevsel ve işlevsel olmayan sonuçlarını tartışırken, bir insanın kendi kimliğinde gerçek rolünden ayrılarak, o insanın eski rolünü de içeren yeni bir rol içerisinde kimliğinin tekrar tesis edileceğini söyler. *Beklenen toplumsallaşma* adı verilen bu davranış biçimi kamu yönetiminde görülmektedir; kamu yöneticileri için çoğu zaman alınan maaşla yetinilmeyen, elde ettiği haksız avantajı içselleştirerek meşrulaştıran bir rol biçimine uygun zemin hazırlamaktadır.

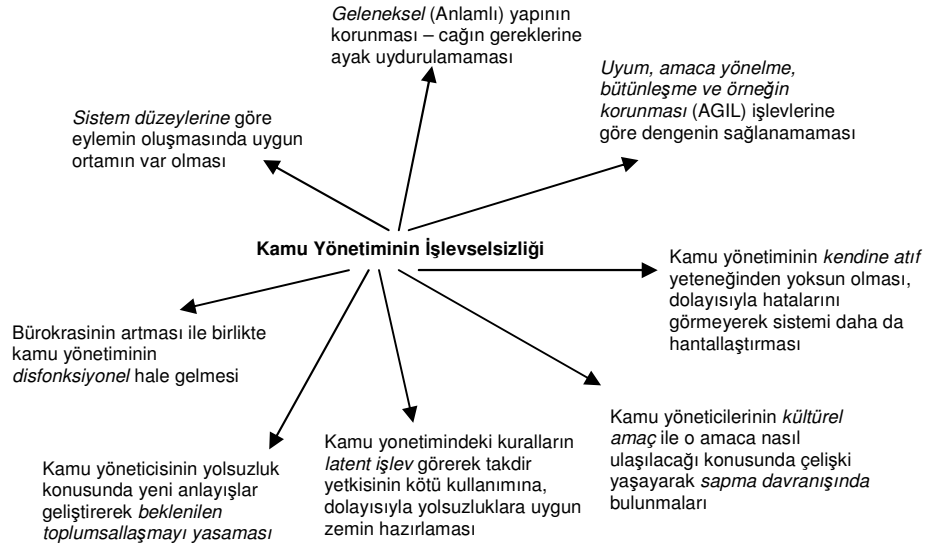
Merton (1968:124-125) görünür (manifest) ve gizli (latent) işlevleri birbirinden ayırarak işlevselci çözümlemeyi daha açık hale getirir. Görünür işlevler, insanların gözlemledikleri ya da bekledikleri sonuçlardır; gizli işlevler ise, tam olarak anlaşılammış ve beklenilmeyen sonuçlardır. Türkiye’de kamu yönetiminin disfonksiyonel olmasının yanı sıra, bazı uygulamalarda beklenilmeyen sonuçlar doğurması, sistemin işlevselliğinin yitirilmesine neden olmaktadır. Örneğin, geçmiş yıllarda yürürlükten kaldırılarak yeni düzenlemeler getirilen bankacılık yasasına göre, devlet mudilerin tüm kayıplarını karşılamak zorundaydı. Bunu bilen banka sahipleri, bankalarda yolsuzluk yaparak, kendi şirketleri lehine kredi kullanarak bankaları kasıtlı olarak zarar ettirmiş ve mudilerin mevduatlarını karşılanamaz hale getirmiştir. Yasada sosyal devlet olmanın gereği olarak, halkın mağduriyetinin engellenmesi amaçlanırken, öte yandan birileri tarafından kötü kullanıma zemin hazırlamıştır.

Sapma (deviant) kuramı, kültürel amaç ve araç arasında uyumsuzluk var ise, yenilik icat edileceğini söyler (Merton’dan akt. Wallace ve Wolf, 2004). Türkiye örneğinde bu yaklaşım insanların geçim anlayışlarına uyarlandığında, zengin olmanın insanlarda bir tutku haline geldiği ve herkesin daha fazla kazanmak üzere yaşamını yeniden düzenlediğini söylemek mümkündür. Ancak zengin olma amacının nasıl gerçekleştirileceği konusunda belirsizlikler oluşmuştur. Resmi kurum ve

kuruluşlarında görevli bazı memurlar yolsuzluğa bulaşarak bunu gerçekleştirirken, bazı kişiler de maddi getirisinden ötürü çıkar yol olarak mafya tipi suç faaliyeti yürütmektedir.

Luhmann (1993: 73)'a göre, "kendine atıf" sistemlerin yeterli şekilde işlev görmeleri için şarttır. Bu, sistemin kendisini gözlemleyebilme, kendi üzerinde gelişimi ile ilgili değerlendirmeler yapma ve sonuçta kararlar verebilme yeteneği anlamına gelmektedir. Türkiye'de kamu yönetiminin içinde bulunduğu sorunlar yumağı, sistemin kendine atıf yeteneğinin yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir.

Şekil 4: Fonksiyonalizme göre Kamu Yönetiminin İşlevselliğini Yitirme Durumu

2.2. Sembolik Etkileşimcilik ve Fenomenoloji Teorileri Işığında

Yolsuzluğun İçselleştirilmesi

İnsanların durumları gerçek olarak tanımlandıklarında bunların sonuçları da gerçektir. Araştırmacılar durumun öznel anlamlarına ya da tanımlarına dikkat etmedikleri takdirde, insan faaliyetini anlamayacaklardır (Thomas'dan akt. Wallace ve Wolf: 229). Bu nedenle kamu yönetiminde

yolsuzluk eylemin nasıl oluştuğu durumunun belirtilmesi, kişinin aktif eyleminde ne gibi faktörlerin ön plana çıktığını anlaşılır kılacaktır. Bu çerçevede “ Sembolik Etkileşimcilik” ve “ Fenomonoloji” teorilerinden yararlanılmıştır.

İnsanlar kendi kendileriyle sürdürdüğü ‘ iç konuşmalar’ sonucunda, çevrelerinde yaşananları dikkate alarak yeni davranış biçimleri geliştirirler. ‘ Ben’ ile etkileşim sonucunda rol alma da gerçekleşir. İletişim, başkasının rolünün alındığı süreçtir; başka bir deyişle kişi hem başkasının davranışını alır hem de kendi davranışının başkasında ortaya çıkmasına neden olur (Mead’den akt. Wallace ve Wolf, 2004: 236). Kamu yöneticisinin ‘ ben’ ile etkileşiminin sonucunda, yolsuzluğu yaşamının bir parçası haline getirmiş olan bir başka yöneticinin rolünü alması yaygın olarak görülen bir durumdur. Genellikle meslekte yıllanmış yöneticilerin rüşvet olaylarına girmesi ve ben ile etkileşime girerek yolsuzluğu içselleştiren bir role bürünmeleri, bu durumun göstergesidir.

Genelleştirilmiş başkası, toplumun örgütlenmiş tavırlarını içerir. Bu içselleştirildiği ve topluluk, kişilerin davranışları üzerinde kontrol sahibi olduğunda, olgun *ben* ortaya çıkar. Başka bir deyişle, kişilerin egemen kurumlar tarafından üretilen norm ve değerleri içselleştirmesidir (Wallace ve Wolf, 2004). Türkiye’de medyaya bakıldığında, ülkede ideal tip anlamında oluşturulan genelleştirilmiş başkası, zengin olmayı ne pahasına olursa olsun hedef gösteren bir model durumundadır. Psikanalitikte rüyalar nasıl bilinçaltının yansıması ise, televizyonlarda yayınlanan filmler de toplumun bilinçaltının izdüşümünün yansımasıdır (Mayne’den akt. Cindoğlu, 1991: 13). Örneğin ülkemizde 1970’li yıllarda çekilen filmlerde kırdan kente göç sonrası yaşanan sorunlarla ilgili ekonomik eşitsizlikler konu edilmiştir. 1980’li yıllarda da dünyada Feminizm hareketinden etkilenilerek filmlerin konusu değiştirilmiştir. Süreç içerisinde toplumun bilinç altı dikkate alınmıştır. Günümüzde yayınlanan dizilerde ise, yaşam standartlarının yüksek olduğu ve buna erişmek için her türlü yolun uygun görüldüğü bir tiplene ön plana çıkarılmaktadır. Bu durumdan ülkede yaşayan herkes gibi kamu yöneticilerinin de etkilendiğini söylemek mümkündür.

Goffman (1959:112) Dramaturjisinde, *ön* ve *arka* bölgelerden bahsederken, ön bölgeyi aktörün metine uygun olmayan her şeyden kaçındığı, doğaçlama yapmadığı, seyirciyi ustalıkla idare etmeye çalıştığı bir alan olarak tanımlar. Arka bölgeyi ise, ön bölgede sergilenenin hazırlığının yapıldığı, eldeki malzemeye göre ön bölgede sahne alındığı bir alan olarak tanımlarken, insanın günlük hayattaki davranışlarını da bu kapsamda ele alır. Yolsuzluğa bulaşan kamu yöneticilerinin ön

bölgesinde kurallar çerçevesinde görevini yerine getirme var iken; arka bölgede yaşam standardını yükseltme, bunun için farklı yönelimlere girme, diğer yöneticiler gibi elde ettiği avantajı hakkı olarak görme yatmaktadır. Bu yüzden yolsuzluğun tespiti için yapılacak durum tanımlamalarında arka bölgenin deşifreyonuna yönelinmelidir.

Hochschild (1983: 90), gerçek duygu ile taklit arasındaki farkı korumak için gösterilen çabanın, belirli mesleklerde çalışmakta olan insanların, “duygusal uyumsuzluk” adını verdiği bir gerilim olan duygusal emeği gerektirdiğini söyler. Bu gerilimi azaltmak için hissedilen ya da taklit edilen değiştirilerek azaltılmaya çalışılır. Benzer bir durum rüşvet alan kişide de görülür. Gerçek duygusu rüşvet almama konusunda baskı yapan kişi, rüşvet aldığı anda bir ikilem yaşayarak duygusal uyumsuzluk yaşar. Sonuçta bu gerilimi azaltmak için gerçek duygusunu, aldığı rüşveti meşrulaştırmaya çalışarak bastırmaya çalışır; bu şekilde yasadığı iç gerilimi azaltır.

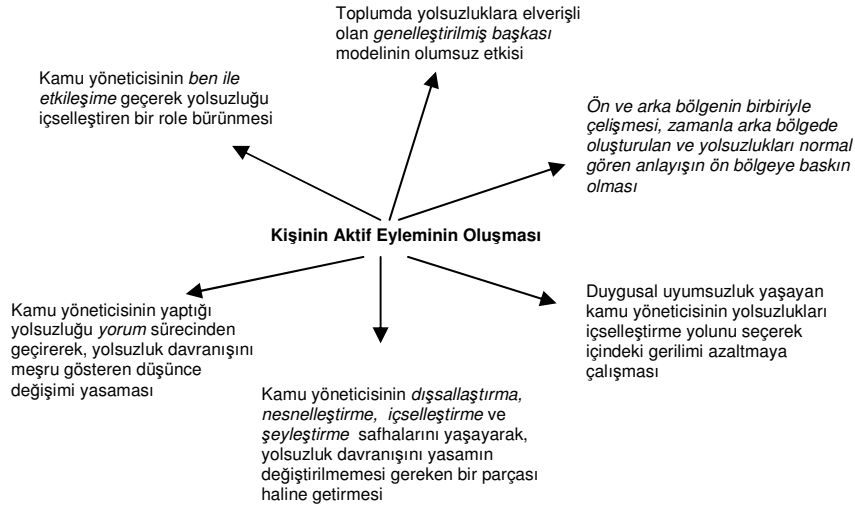
Eşya ve olayların anlamları bunlarla karşılaşan kişi tarafından yapılan yorum sürecinden geçmekte ve değiştirilmektedir (Blumer, 1969: 4). Festinger (1957) “bilişsel çelişki” (cognitive dissonance) teorisinde, yorum sürecine vurgu yaparak bireyde yaşanan normalizasyon süreci ile ilgili davranışın değiştirilemediği durumlarda, düşünce yapısının davranışa uygun hale getirildiğini söyler. Örneğin sigarayı bırakmak isteyen kişi, bu davranışını değiştiremediğinde, sigara içmesinin kendisinde bir rahatsızlık oluşturmadığı veya zararının dokunmadığı gibi bilişsel çelişkiler yaşayarak sadece düşünce yapısında değişiklik yapar. Kültürel bir taşınım haline gelerek habitus oluşturulan yolsuzluk davranışı ile ilgili de kişide benzer bir süreç yaşanır. Aldığı maaşın daha fazlasına sahip olarak yaşam standardını değiştiren kişi, belirli bir zaman sonra yolsuzluk davranışını değiştirmekte zorlanacağından, “bu benim hakkım”, “herkes rüşvet alıyor, ben niye almayayım?”, “benim aldığım alan bazılarının yanında çok küçük kalır” gibi çelişkilerle düşünce yapısını da davranışına uygun hale getirmeye çalışmaktadır (Wicklund, 1976: 63).

Berger ve Luckmann (1966: 164-165), diyalektik sürecin aşamaları olarak tanımladıkları kuramın anahtar kavramlarını, *dışsallaştırma*, *nesnelleştirme* ve *içselleştirme* olarak belirtirler. Yeni bir kurumun kurulması dışsallaştırma safhasında olur ve üretim söz konusudur. İkinci aşamada, bir kere dışsallaştırılan nesnelleştirilir; diğer bir deyişle ilişkiyi düzenleyen genel kurallar oluşturulur. Üçüncü aşamada da nesnelleştirmeden sonra içselleştirme başlar. Bireyler nesnelleştirilmiş olan toplumsal gerçekliği kendilerine ait yapar ve sonuçta herhangi bir

kimlik sorunu yaşanmaz. Üç aşama ile ilgili arkadaşlık örneği verilir. İki kişinin arkadaş olması bir üretim olduğundan dışsallaştırma safhasını oluşturur. Arkadaşlığın gereği olarak her ikisinin de uyması gereken kurallar nesnelleştirmeye girer. Kuralların yerine getirilmesi de içselleştirmeyi oluşturur. Örneğin birlikte bir iş yapma kuralı nesnelleştirme iken, bireylerin bu işi yapmayı eyleme geçirmeleri içselleştirmeyi gösterir.

Bu çerçevede kamu yöneticilerinin rüşvet alınan bir ortamda bulunmaları, yeni bir üretim olduğundan dışsallaştırma değildir. Rüşvet alanlara göz yummaları, zamanla yapılan iş karşılığında fazladan avantaj sağlamaları, ortama ayak uydurma gerçekliğinin varlığı nesnelleştirir. Kişinin nesnelleştirilen öğeleri hayata geçirmesi, bunun bir parçası haline gelmesi içselleştirmeyi gösterir.

Şekil 5: Sembolik Etkileşimcilik ve Fenomonolojiye Göre, Yolsuzlukları İçselleştiren Kişinin Aktif Eyleminin Oluşması

Sonuç

Sosyal bilimlerde teorilerin olay ve olguları açıklamadaki yeterliliği sürekli bir şekilde tartışılmaktadır. 1960’lı yıllara kadar kullanılan ve bireyi tamamen pasif süje kabul eden ‘yapı’ merkezli yaklaşımlar, daha sonraki dönemde yerini ‘birey’ merkezli açıklamalara bırakmıştır.

Teorilerin mevcut durumu açıklamaktaki yetersizliği eklektik yaklaşımları zorunlu hale getirmiş, yapı ve birey temelli yaklaşımlar birlikte kullanılabilir hale gelmiştir.

Küresel kapitalizmin dışsal bir örüntü olarak toplumlar üzerinde baskınlığının arttığı son dönemlerde, bütün yoğunluğun daha fazla para kazanma arzusu olarak ortaya çıkması, özellikle Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde yolsuzluğu birincil sorun haline getirmiştir. Ekonomik sorunlarla karşılaşılacak bu ülkelerde, kamu görevlileri kendilerine verilen kamu gücünü kötüye kullanmakta ve yolsuzluğu bir çıkar yol olarak görmektedirler. Sonuçta yolsuzluğun yaygın hale gelmesi, ülkelerinin gelişiminin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Ülke için yapılması gereken yatırımlar, belirli kişilerin cebine giderken, dış dünyadaki kötü imajlarından dolayı da yabancı yatırımcılara kapılarının kapanmasına neden olmaktadır.

Türkiye örneğinde de her ne kadar terör suçları gündemdeki sıcaklığını korusa da yolsuzluk suçlarının artış trendine girdiği görülmektedir. Yolsuzluk sorunsalında birçok sorunun varlığından söz edilirken, özellikle elde edilen haksız kazancın normalizasyona uğratarak meşrulaştırılması olarak da tanımlanan içselleştirme eyleminin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu süreçte, kamudaki bürokratik sistemin işlevselsizliğinden kaynaklanan ‘yapı’ ve yolsuzluğa bulaşan kamu yöneticilerinin rüşvet eylemlerindeki etkinliğini gösteren ‘birey’ yaklaşımı etkili olmaktadır. Hakkında yolsuzluk suçlarından işlem yapılan ve eylemde bulunduğu ispat edilen görevlilerin, yaptıklarını bir hakkın temini olarak görmeleri içselleştirmenin varlığını konfirme etmektedir. Bu noktada bireyi etkileyen birçok etkenden söz edilirken, çalışmada da ortaya konulduğu gibi özellikle Foksiyonalizmle açıklanan kamu yönetiminin işlevselliğini yitirmesi ve Sembolik Etkilesimcilik ve Fenomenoloji gibi birey temelli teorilerle açıklanan bireyin sapma davranışına girerek yolsuzluk eylemini meşru görmesi ön plana çıkmaktadır.

Kaynakça

Aktan, C.C., (1996), *Toplumsal Dönüşüm ve Türkiye*, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Ankara Ticaret Odası, *2000 Yılı “Kaçak Türkiye” Konulu Çalışma*.

Baudrillard, J., (2005), *Simülakrlar ve Simülasyon* (Çev. O. Adanır), Ankara: Doğu Batı Yayınevi.

- Berger, P. ve Luckmann, T., (1966), *The Social Construction of Reality*, London: Litho Offset.
- Blumer, H., (1969), *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*, New York: Hall Press.
- Bourdieu, P., (1977), *Outline of Theory Practice* (Çev. R.Nice), London: Cambridge University Press.
- Bruce, W., (2001), *Classics of Administrative Ethics*, Washington DC: Westview Press.
- Cengiz, M., (2005), *Türkiye’de Mafya Tipi Organize Suçlar*, Ankara: TADOC Yayınları.
- Cindoğlu, D., (1991), “Re-viewing Women: Images of Patriarch and Power in Modern Turkish Film”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, University of New York.
- Coleman, J., (1990), *Foundations for a Theory*, London: The Belknap Press of Harvard Uni. Press.
- Durkheim, E., (1964), *The Division of Labor in Society*, Glencoe, III: The Free Press.
- Festinger, L., (1957), *A Theory of Cognitive Dissonance*, Evaston, III: Greenwood Press.
- Garrard, J. and Newell, J., (2006), *Scandals in Past and Contemporary Politics*, London: Manchester University Press.
- Giddens, A., (1984), *Toplumun Kuruluşu* (Çev. H. Özel), Ankara: Bilim ve Sanat evi.
- Giddens, A., (1991), *Profiles And Critiques in Social Theory*, Berkeley: University of California Press.
- Goffman, E., (1959), *The Presentation of Self in Everyday Life*, New York: Doubleday Anchor.
- Habermas, J., (1987), *The Philosophical Discourse of Modernity: Twelve Lectures* (Çev. Frederick Lawrence), Cambridge: Polity.
- Hochschild, A., (1983), *The Managed Heart: Commercialization of Human Feelings*, Berkeley: University of California Press.
- Huntington, S.P., (1968), *Political Order in Changing Societies*, New Haven: Yale University Press.

- Johnston, M., (2006), *Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy*, London: Cambridge University Press.
- KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlar Daire Başkanlığı), (2007), *KOM Raporu*, Ankara: KOM Yayınları.
- Luhmann, N., (1993), *The Differentiation of Society*, New York: Columbia University Press, 1993.
- Merton, R., (1968), *Social Theory and Social Structure*, New York: The Free Press.
- Mills, C.W., (1951), *White Collar: The American Middle Class*, New York: Oxford University Press.
- Olaleye, K. and Oruene, T., (1999) "Corruption in Nigeria: A Cultural Phenomenon", *Journal of Financial Crime*, 5 (3), ss. 232-40.
- Parsons, T., (1951), *Toward a General Theory of Action*, Cambridge: Harvard University Press.
- Parsons, T., (1978), *Action Theory and the Human Condition*, New York: The Free Press.
- Porta D.D. and Vanucci, A., (1999), *Corrupt Exchanges*, New Jersey: Aldine Transaction Publishers.
- Roberts, T. ve Hite, A., (2000), *Modernization and Globalization*, London: Blackwell Publishing.
- Rose-Ackerman, S., (1999), *Corruption and Government*, London: Cambridge University Press.
- Wallace, R.A. ve Wolf, A., (2004), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları* (Çev. L. Elburuz ve M. R. Ayas), İzmir: Punto Yayıncılık.
- Williams, R., (1995), *What is Behind the Research?* London: Sage Publications.
- Yetim, S., (2000), *Kara Paranın Aklanması, Boyutları ve Mafyokrasi*, İstanbul: Nesil Matbaacılık.